

* 2. 11. 1828, Vídeň

† 12. 12. 1909, Vídeň

Jan Nepomuk František hrabě Harrach

Hrabě Harrach je všestranně a zcela neobyčejně činným mužem, a kdekoli zasadil sílu svou, zasadil jí s prospěchem. Jan hrabě Harrach je slechtic nejen rodem, nýbrž i duchem a citem.

(Jan Neruda, Humoristické listy, 1885)

Narodil se jako syn vzdělaného, vlastenecky orientovaného Františka Arnošta hraběte Harracha a jeho manželky Anny Marie Terezie, rozené princezny z Lobkovic. Jistě i to se stalo příčinou, proč záhy začal zvýšenou měrou vnímat své české kořeny. Rozhodující vliv však na něj měl vlastenecký trojlístek jeho vychovatelů: Jan Erazim Vocel, Vendelín Grünwald a Antonín Jaroslav Vřátko.

Již roku 1848 se mladý šlechtic spolu s otcem zúčastnil Slovanského sjezdu v Praze. O rok později vstoupil do armády. Po necelých osmi letech aktivní služby opustil, neboť se připravoval na sňatek s Marií Markétou z Lobkovic. Těšil se také na nově zakoupený velkostatek Konárovice u Kolína a vůbec správu rodinného majetku.

Již v 50. letech 19. století se začal Harrach intenzivně věnovat osvětě v oblasti zemědělství. V roce 1863 založil ve Stěžeřích na Králověhradecku rolnickou školu. O zemědělství psal dokonce poučné spisky, například *Krátké naučení o důležitosti dobytka dojného, která dlužno rozumně jej chovati a jakých vad se vystrýhati* (1864).

Jako podnikatel i funkcionář přispěl k rozvoji českého průmyslu. Stal se předsedou České hedvábnické jednoty, Českého spolku pro vývoz a přívoz, banky Slavia i dalších institucí. Svá předsednictví nechápal jen jako formalitu a do dění zasahoval odbornou prací, vlivem své osobnosti a nezdíka i velkorysou hmotnou pomocí.

Výrazně se exponoval také v českém politickém životě. V roce 1865 vstoupil jako poslanec do zemského sněmu, o pět let později do říšské rady a roku 1884 se stal členem panské sněmovny. Dobře si uvědomoval, že mnohonárodnostní podunajská monarchie může fungovat pouze na základě rovnoprávného přístupu ke všem zde žijícím národnostem. Své konzervativní názory shrnul do útlé publikace *Spása Rakouska* (1865).

Harrachovy zásluhy o rozmach českého kulturního života jsou zcela mimořádné. Jako kurátor Matice české (1862–1890) podporoval intenzivně vydávání české literatury. Sám také autorsky působil: například podle Palackého *Dějín* sepsal a roku 1867 vydal *Chronologický přehled dějín českých* určený české mládeži a 1400 výtisků věnoval Matici. Jako její představitel v následujícím roce slavnostně poklepal na základní kámen Národního divadla.

Zasloužil se také o výstavbu muzejní budovy na Václavském náměstí v Praze. V roce 1890 byl zvolen prezidentem Společnosti Muzea Království českého a zůstal jím až do své smrti.

V čase prvního Národního divadla, na které účinně přispěl, publikoval Harrach v časopise *Osvěta* brilantní studii o neutečených poměrech početné české menšiny ve Vídni. V součinnosti se Slovanskou besedou, v jejímž čele stál, a spolkem Komenský založil ve Vídni českou školu, vymohl konání bohoslužeb v češtině a výrazně oživil zdejší spolkový život. Jen na zakoupení českého kostela věnoval částku 200 000 korun! Jeho označení *otec vídeňských Čechů* mělo v té době hluboký smysl a charakterizovalo vztah hraběte k tamní české menšině.

Krkonoše Harrach miloval. Zdokonaloval zdejší komunikace včetně turistických. Západní hřebeny zpřístupnila dnešní Harrachova cesta z Harrachova údolím Mumlavy k Labské boudě a do Špindlerova Mlýna, vybudovaná v letech 1876–1879. Poté následovaly další komunikace. Na Zálém dal postavit restauraci a později i charakteristickou kamennou rozhlednu. Roku 1889 stál u zrodu Jilemnického odboru Klubu českých turistů. O tři roky později byl pro mimořádné zásluhy jako první jmenován čestným členem Klubu.

Hospodářský nebo turistický rozmach západních Krkonoš by nebyl myslitelný bez dobrého vlakového spojení. I tady Harrachovi náleží podstatná zásluha na vybudování místní dráhy z Martinic v Krkonoších do Rokytnice nad Jizerou. Rozmachu turistiky hrabě napomohl i tím, že v roce 1892 dal přivést na Jilemnicko první lyže, a bezděky tak z Jilemnice učinil kolébku českého lyžování.

Dobře si uvědomoval, že horskou přírodu musíme chránit. Roku 1904 zřídil v Labském dole na severním svahu Krkonoš první zdejší přírodní rezervaci o rozloze přes 60 ha.

K Harrachovu měl Harrach hezký vztah. Rád pobýval na místním záměčku. Velkou péči věnoval rozvoji zdejší sklárny. Za jeho života byla dvakrát přestavěna, ale proces její modernizace byl téměř nepřetržitý. V roce 1900 tu byla uvedena do provozu tehdy nejmodernější brusírna skla na světě. Měla již elektrický pohon a jako vzácná plně funkční technická památka se dochovala dodnes. Harrachovské sklo získávalo vavříny na všech světových výstavách a zdobilo nejvýznamnější interiéry u nás i ve světě. Hrabě přitom dbal i o řádné nemocenské a důchodové pojištění svých pracovníků a také v této činnosti zaujal velmi čestné místo.

Jeho nákladem byla nedaleko sklárny roku 1902 postavena i půvabná kaple sv. Alžběty vybavená řadou místních sklářských výrobků.

Okolí města představovalo také významnou lesní a honební jednotku spravovanou kvalifikovaným personálem. I v této oblasti byly zaváděny četné novinky, považované ve své době nezdíka za vzorové.

Výraznou pracovní aktivitu si Harrach udržel téměř do konce života. Zemřel ve Vídni, pochován je v rodinné hrobce v Horní Branné u Jilemnice.

PaedDr. Jan Luštinec

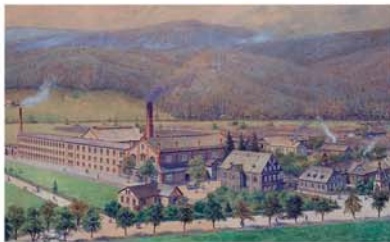
Portrét Jana Nepomuka Františka hraběte Harracha od Františka Ženíška, olej na plátně, 1896 (Národní muzeum)

Váza z původního vybavení jilemnického zámku, sklárna Nový Svět, 1885 (Krkonošské muzeum v Jilemnici)

Harrachův záměček v Harrachově kolem roku 1895 (Krkonošské muzeum v Jilemnici)

Sklárna Nový Svět na akvarelu Františka Skopalíka, 1898 (Krkonošské muzeum v Jilemnici)

Malíři skla v harrachovské sklárně, kotořovaný diapozitiv Josefa Vějnara, pravděpodobně z roku 1904 (Krkonošské muzeum v Jilemnici)

Zřizovatelé: Národní muzeum – Matice česká, sekce Společnosti Národního muzea, ve spolupráci s Krkonošským muzeem v Jilemnici (Správa KRNP) a město Harrachov – duben 2017.
Typografie, tisk: FAST digital print studio s. r. o., Praha 10 Kontakt: Matice česká, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, tel. 224 497 333, matice_ceska@nm.cz

Jan Nepomucen Franciszek hrabia Harrach

*2. 11. 1828, Wiedeń †12. 12. 1909, Wiedeń

Już w latach 50-tych XIX wieku Harrach zaczął się bardziej aktywnie zajmować oświatą w dziedzinie rolnictwa. W 1863 roku założył szkołę rolniczą w Stěžerach w rejonie Kralowohradeckim. O Rolnictwa napisał także pouczające pisma.

Jako przedsiębiorca i urzędnik przyczynił się do rozwoju czeskiego przemysłu. Stał się przewodniczącym Czeskiego Związku Jedwabiu, Czeskiego Stowarzyszenia Eksportu i Importu, banku Slavia i innych instytucji.

Znacząco udzielał się także w czeskim życiu politycznym. Zdawał sobie sprawę z tego, że monarchia nad Dunajem może działać jedynie na podstawie równouprawnienia wszystkich narodów w niej żyjących.

Szczególne zasługi posiada Harrach w dziedzinie ekspansji czeskiego życia kulturalnego. Przyczynił się do budowy Teatru Narodowego w Pradze. Jako kurator Czeskiej Macierzy (*matice česká*) (1862-1890) zajął się wydawaniem literatury czeskiej. W 1890 roku został prezesem Muzeum Królestwa Czeskiego.

Harrach kochał Karkonosze. Miał on ogromne zasługi w poprawie tutejszych dróg wraz z liniami kolejowymi. Dzięki niemu ekspandowała także turystyka, której hrabia niebawem pomógł, kiedy w 1892 roku przywiózł na Ziemię Jilemnicką pierwsze narty.

Dobrze zdawał sobie sprawę z tego, że górska przyrodę należy chronić. W 1904 roku założył w Kotlinie Łaby na północnym stoku Karkonoszy pierwszy rezerwat przyrody rozciągający się na pow. Ponad 60 ha. Harrach bardzo lubił Harrachov. Lubił przebywać w miejscowej leśniczówce. Szczególną dbałością otoczył tutejszą hutę szkła. Za jego życia była ona dwukrotnie przebudowywana i nieustannie modernizowana. W 1900 roku została oddana do użytku fabryka polerowania szkła, w tym czasie najbardziej zaawansowana taka fabryka na świecie. Posiadała napęd elektryczny i jako rzadki, w pełni funkcjonalny zabytek techniczny, przetrwała do dnia dzisiejszego. Szkoła z Harrachova zdobywała laury na wszystkich wystawach międzynarodowych i zdobyła wnętrza najważniejszych interierów w Czechach i na świecie. Hrabia dbał również o ubezpieczenie zdrowotne i emerytalne swoich pracowników, także w tej dziedzinie zajmował honorowe miejsce. Na jego nakłady w pobliżu fabryki szkła zbudowano w 1902 roku piękną kaplicę pod wezwaniem św. Elżbiety, którą udekorowano wieloma lokalnymi produktami szklanymi.

PaedDr. Jan Luštinec

Portret Jana Nepomucena Franciszka hrabiego Harracha autorstwa Franciszka Zeniška, olej na płótnie, 1896

Portrait of Johann Nepomuk Franz, count of Harrach by František Zenišek, oil on canvas, 1896

Porträt von Johann Nepomuk Franz, Graf von Harrach von František Zenišek, Öl auf Leinwand, 1896

Johann Nepomuk Franz, count of Harrach

*2. 11. 1828, Vienna †12. 12. 1909, Vienna

Harrach began to raise public awareness in the area of agriculture as soon as in 1850s. He founded a peasant school in Stěžery in the district of Hradec Králové in 1863. Harrach wrote instructive writings on agriculture.

Both as an entrepreneur and official he contributed to the development of Bohemian industry. He became chairman of the Bohemian Union of Silk Manufacturers, Bohemian Association for Import and Export, bank Slavia as well as other institutions. He was very active in Bohemian political life as well. Harrach was well aware of the fact that the multinational Danube monarchy can only function with equal approach to all nationalities living here.

Harrach's merits to advance Bohemian cultural life are quite extraordinary. He was involved in the construction of National Theatre in Prague. As a curator of Matices česká (1862-1890) he took care of publication of Bohemian literature. He was elected president of the Society of Museum of the Kingdom of Bohemia in 1890.

Harrach loved Giant Mountains. One of his achievements was the development of local transport network including railway. The count also supported the upturn of tourism by importing the first skis to the region of Jilemnice in 1892.

He was well aware of the need to protect nature in the mountains. Harrach established the first local nature reserve with a surface of over 60 hectares in 1904 in Labský důl on the northern slope of Giant Mountains. Harrach had a good relationship to Harrachov. He enjoyed staying in the local castle. He took great pains to advance the glassworks. The glassworks was rebuilt twice during his lifetime, but the process of its modernization was almost continuous. The most advanced glass polishing plant in the world at the time was set into operation in 1900. It already had electric drive and it survived until today as a rare and valuable fully functional technical sight. Glass from Harrachov gained laurels on all international exhibitions and served as decoration in famous interiors both in our country and abroad. The count also provided for appropriate health and pension insurance of his employees and his efforts in this area are greatly appreciated. He also funded the construction of the picturesque chapel of St. Elisabeth in 1902 not far from the glassworks which features various local glass products.

PaedDr. Jan Luštinec

Johann Nepomuk Franz, Graf von Harrach

*2. 11. 1828, Wien †12. 12. 1909, Wien

Bereits in den 50er Jahren des 19. Jahrhunderts hat Harrach angefangen, sich intensiv der Aufklärung im Bereich der Landwirtschaft zu widmen. Im Jahr 1863 gründete er in Stěžery im Bezirk Hradec Králové eine Bauernschule. Er hat lehrhafte Schriften über Landwirtschaft verfasst.

Als Unternehmer und Funktionär hat er zur Entwicklung der böhmischen Industrie beigetragen. Er wurde zum Vorsitzenden des Böhmisches Vereins der Seidenhersteller, des Böhmisches Verbands für Einfuhr und Ausfuhr, Bank Slavia und noch weiterer Institutionen.

Er war auch im böhmischen politischen Leben sehr aktiv. Er wusste ganz genau, dass die multinationale Donaumonarchie nur auf der Grundlage einer gleichen Einstellung zu allen hier lebenden Nationalitäten funktionieren kann.

Harrachs Verdienste um den Aufschwung des böhmischen Kulturlebens sind ganz außerordentlich. Er hat sich am Aufbau des Nationaltheaters in Prag beteiligt. Als Kurator von Matices česká (1862-1890) sorgte er für Herausgabe von böhmischer Literatur. Im Jahr 1890 wurde er zum Präsidenten der Gesellschaft des Museums des Königreichs Böhmen gewählt.

Harrach liebte das Riesengebirge. Ihm gehört das Verdienst um die Verbesserung des lokalen Verkehrsnetzes einschließlich der Eisenbahn. Der Graf war auch bei dem Aufschwung der Touristik behilflich, indem er im Jahr 1892 die ersten Skier in die Region von Jilemnice gebracht hat.

Graf Harrach fand den Schutz von Natur in den Bergen sehr wichtig. Im Jahr 1904 errichtete er in Labský důl am nördlichen Hang des Riesengebirges das erste örtliche Schutzgebiet mit einer Fläche von über 60 ha. Harrach hatte immer eine gute Beziehung zu Harrachov. Er verbrachte gerne Zeit auf dem hiesigen Schloss. Er hat sich sehr intensiv der Entwicklung der Glashütte gewidmet. Während seines Lebens wurde die Glashütte zweimal umgebaut, aber der Prozess der Modernisierung verlief fast ununterbrochen. Im Jahr 1900 wurde hier die damals modernste Glasschleiferei der Welt eröffnet. Sie verfügte bereits über elektrischen Antrieb und blieb als seltenes wertvolles und voll funktionsfähiges technisches Denkmal bis heute erhalten. Glas aus Harrachov erntete Lorbeeren auf allen internationalen Ausstellungen und schmückte die berühmtesten Innenräume sowohl bei uns als auch weltweit. Der Graf hat sich dabei auch um angemessene Kranken- und Rentenversicherung seiner Mitarbeiter gekümmert und sowohl in diesem Bereich gehört ihm ein Ehrenplatz. Er finanzierte den Bau der malerischen Kapelle der heiligen Elisabeth, in der sich viele örtliche Produkte aus Glas befinden und die nicht weit von der Glashütte im Jahr 1902 erbaut wurde.

PaedDr. Jan Luštinec

Zamek Harracha w Harrachowie około 1895 roku
Harrachs castle in Harrachov around 1895
Harrachs Schloss in Harrachov um das Jahr 1895

Huta Szkla "Nový Svět" na akwreli Franciszka Skopalika, 1898
Glassworks Nový Svět on watercolor by František Skopalík, 1898
Glashütte Nový Svět auf Aquarell von František Skopalík, 1898

Wazon z oryginalnego wyposażenia zamku w Jilemnicy, huta szkła Nový Svět 1885
Vase from the original furnishings in castle of Jilemnice, glassworks Nový Svět, 1885
Vase aus ursprünglicher Ausstattung in Schloss Jilemnice, Glashütte Nový Svět, 1885

Malarze malujący na szkle, w hucie szkła w Harrachowie, kolorowy slajd Józefa Vejnar, prawdopodobnie z 1904 roku
Glass painters in glassworks Harrachov, colored diapositive by Josef Vejnar, probably from 1904

Glasmler in Glashütte Harrachov, koloriertes Diapositiv von Josef Vejnar, wahrscheinlich aus dem Jahr 1904